

Бондюк Андрій Федорович,
начальник управління кадрового
забезпечення ГУНП в Івано-Франківській
області, кандидат юридичних наук;
Мікіш Артем Сергійович,
заступник начальника управління –
начальник відділу розслідування особливо
важливих злочинів слідчого управління
ГУНП в Івано-Франківській області,
кандидат юридичних наук;
Кріцак Іван Васильович,
помічник начальника ГУНП в Івано-
Франківській області, кандидат юридичних
наук

ДЕРЖАВНІ ТА СОЦІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Боротьба з корупцією у кожній країні має свою специфіку та набуває щоразу нових обертів: приймається велика кількість нормативно-правових актів, задіюються різноманітні соціальні механізми, виробляються нові заходи, направлені на вдосконалення роботи щодо виявлення та попередження злочинів, пов'язаних з використанням службового становища у особистих цілях. Однак до бажаних результатів така діяльність не призводить. Отож для комплексного дослідження проблеми корупції необхідно задіювати соціальні механізми. Особливу роль тут відіграє намагання вчених аналізувати емпіричну, наукову та нормативно-правову базу зарубіжних країн, проведення порівняльних досліджень заради вдосконалення національного законодавства у цій сфері.

В умовах глобальних змін економічного, політичного, правового та ідеологічного життя країни боротьба з корупцією набуває особливого державного і політичного значення. На фоні вказаних процесів спостерігається тенденція до дедалі глибшого проникнення корупції у всі сфери суспільної життєдіяльності, а насамперед – в органи державної влади [1, с. 205]. Економічна діяльність країни є основоположним фактором її прогресивного розвитку, тому вказана галузь повинна перебувати під пильним наглядом громадськості та на особливому контролі усіх державних інституцій. Боротьба з корупцією займає визначальне місце серед чинників, які в результаті дестабілізуючої діяльності підривають розвиток суспільства.

Нині антикорупційна політика є складовою державно-політичного життя. Здавалося б, з прийняттям антикорупційного пакету законів і підзаконних актів ми вступили у фазу реальних змін, однак цього не відбулось. В Україні не завершено жодних гучних справ, де б чиновники отримали достойну міру покарання, як це, допустимо, відбулось у сусідній Румунії, коли діяльність призначеного

прокурора Лаури Ковеші увінчалася небувалими успіхом, і сьогодні вона займає посаду головного прокурора Європейського Союзу. Викорінення корупції як явища має стати пріоритетним завданням усіх державних та соціальних структур. Для цього необхідно розробити чітку та послідовну стратегію дій у напрямку протидії та боротьби, як це, наприклад, вдалося Республіці Казахстан. Так, у Стратегії «Казахстан-2050» чітко окреслено: «корупція – не просто злочин. Вона підриває віру в ефективність держави і є прямою загрозою національній безпеці». Посилення боротьби з корупцією на усіх рівнях, за допомогою вдосконалення антикорупційного законодавства є кінцевою ціллю викорінення корупції як явища» [2].

Україна є інвестиційно привабливою країною, яка знаходиться у центрі Європи, однак усі сфери суспільства страждають від проявів корупції. Головною причиною є відсутність політичної волі чиновників, а також недосконалість національного законодавства. Водночас, вітчизняне антикорупційне законодавство є досить непоганим, як і Конституція України, яка свого часу визнана Венеціанською комісією однією з найкращих у Європі та світі. Однак на практиці закони не виконуються, доки правоохоронна система запрацює по-новому. Зрештою, необхідний серйозний громадський контроль щодо правоохоронної системи та судової гілки влади як кінцевої інстанції правосуддя. При цьому принцип незалежності та невтручання у діяльність суду, інших державних органів повинен бути пріоритетним. Ці та багато інших факторів є причиною для «обходу» та «маневрування» законодавством з ціллю особистої вигоди, а не загального блага.

Все розпочинається з особистості та команди професіоналів, які не допустять до роботи суто з соціальних міркувань ту чи іншу особу, якщо стане відомо про її корупційні дії. Тобто в окремих випадках соціум і глава держави особисто мають спрацювати на випередження, доки запрацює державна система. Так, успішна реалізація проектів подолання корупції вимагає виявлення ключових факторів тіньової економіки. На сьогодні велика частка тіньової економіки є основною причиною системної антикорупційної кризи, що поглиблюється прийняттям рішення Конституційного суду України щодо відміни пакету антикорупційного законодавства.

Згідно з дослідженнями зарубіжних експертів, у розвинених країнах тіньова економіка становить від 10 до 15 % ВВП, в країнах з перехідною економікою – 23–28 %, в тих, що розвиваються – 40–45 %. Закономірно, що країни з високим рівнем тіньової економіки є більш корумпованими [1, с. 206]. На особливу увагу заслуговує прийняття необхідної нормативної бази на загальнодержавному рівні, а також імплементація усіх чинних міжнародно-правових актів протидії корупції. Це і розширення меж міжнародного права, адже сьогодні корупція носить транскордонний характер (у разі доведення вини

підсудного усі рахунки та заощадження повинні бути переданими державі), і створення європейських та світових співтовариств протидії корупції, і вироблення, підписання і дотримання між державами взаємних міжнародних антикорупційних договорів і угод, а також інтеграція правоохоронних органів в авторитетні міжнародні антикорупційні організації. Нонсенсом є те, що на рівні Європейського Союзу лише у 2021 році запрацює антикорупційна прокуратура, яка ще не має сформованої нормативної бази, штатної структури тощо. Ці питання мали порушити значно раніше.

На думку А. К. Кукеєва, потрібно збільшити покарання за корупційні злочини, адже низька міра покарання заохочує корупційних чиновників до більш активних винахідницьких дій, а отримані злочинним шляхом майнові чи матеріальні цінності у рази перевищують розмір штрафів. Однак жорсткість механізмів боротьби з корупцією не може розцінюватися ефективним засобом її зниження. Навпаки, посилення покарання за корупційну діяльність повинно супроводжуватися комплексними антикорупційними заходами у всіх сферах, спрямованими на унеможливлення вказаної незаконної діяльності [1, с. 207].

Серед чинників ефективної протидії корупції, що перешкоджають прийняттю публічно-владних рішень і завдають шкоди публічним інтересам, є протекціонізм, корпоративізм та клієнтизм. Результатом прийняття таких рішень може стати надання не передбачених законом і необґрунтованих переваг конкретним особам або організаціям, що у рамках правового поля суперечить принципам об'єктивності і справедливості, а також рівноправності і конкурентності. Такі дії (бездіяльність) державних службовців перебувають поза правовим регулюванням, що призводить до непередбачуваних наслідків прийняття рішень в системі державного управління, а в кінцевому результаті до деградації і неефективності правових механізмів державного управління [1, с. 207].

Аналогічна ситуація відбувається в нашій державі з приходом до влади нових політичних сил. В основу такого державотворення закладається «кумівство», «сватівство», а не професіоналізм та непідкупність чиновника. Надзвичайно просто дізнатись про людину і визначити її відношення до корупції, але чомусь такий життєвий принцип ще не став основою врегулювання вказаних взаємовідносин на загальнодержавному рівні щодо відбору кандидатів на вищі державні посади. Особливої уваги заслуговують незалежні ЗМІ (наприклад, журналістські розслідування «Гроші», «Схеми: корупція в деталях»), коли населення отримує необхідну інформацію про корупційні нажитки відомих осіб. Держава повинна усіляко підтримувати вказані проекти, зокрема преміювати «четверту владу» за розкриття великих корупційних справ, скажімо, «Роттердам плюс», які часто не вдається розкрити через тиск з боку органів влади, бізнесу,

злочинних структур. Тому створення подібних проєктів незалежних суспільних ЗМІ має неабияку перспективу.

Успішними слід вважати приклади антикорупційного законодавства в Італії, Гонконгу та Сінгапурі, а саме: – незалежність судової влади і неминучість покарання за участь в корупційних операціях; – амністія посадових осіб, що легалізували свої активи, після виплати значного податку; – прозорість у процесі прийняття рішень урядом; – створення спеціального незалежного антикорупційного агентства; – часта ротация посадових осіб, моніторинг корупції у всіх державних установах; – створення грошових і негрошових стимулів для чесних чиновників [1, с. 208].

Явище корупції особливо поширене в освітній сфері. Тому зміни в системі освіти можуть стати важливим кроком у боротьбі з корупцією і побудові громадянського суспільства. Наприклад, можна говорити про спеціальні освітні програми, направлені на зміну громадського сприйняття корупції та підвищення правової грамотності. Якість та доступність освіти є основним правом людини, фактором соціального і економічного розвитку. Слід на загальнодержавному рівні відстежувати те, як розподіляються фінансові ресурси в закладах освіти [1, с. 208].

Отож міжнародний досвід боротьби з корупцією, а також напрацювання вчених у цій галузі є особливо корисними для реалізації вказаних напрацювань в українських реаліях. Йдеться про колишні країни постсоціалістичного табору, у кожній з яких існують свої механізми протидії корупції, що загалом допоможе виробити загальнодержавну антикорупційну стратегію на десятки років вперед, а також сприятиме вибору оптимальної моделі антикорупційної політики в Україні. В нинішніх умовах для боротьби з корупцією недостатньо нормативних механізмів. Слід задіювати широкий спектр соціальних механізмів і норм, неписаних правил для того, щоб її подолати. Необхідністю є публікація звітів щодо цінової політики проведених тендерів закупівлі у ЗМІ. В основі боротьби з корупцією має лежати принцип відкритості та підзвітності народові як індикатору перевірки корупційності чиновників.

Список використаних джерел

1. Кукеев А. К. Совершенствование механизмов противодействия коррупции как одно из условия государственной антикоррупционной политики. Актуальные направления научных исследований XXI века: теория и практика. 2017. Т. 5. № 9 (35). С. 204–209.

2. Послание Президента Республики Казахстан – лидера нации Н. А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства // Казахстанская правда от 15.12.2012 г., № 437-438.